

Kinas försök att påverka utvecklingen hotar Nordens demokratiska fundament

Den kinesiska enpartistaten tystar politiska motståndare både i och utanför landet, och försöker påverka nordbor i en riktning som gynnar Kinas ekonomiska och politiska agenda. Journalister har en avgörande roll för att sprida kunskap och information till de breda folklagren och behöver, särskilt i oroliga tider, se till att varken bli megafoner för auktoritära regimer eller för demokratiska länders underrättelsetjänster, skriver Gordana Malešević.

I januari skickade den brittiska säkerhetsunderrättelsemyndigheten MI5 en rapport till ledamöter i den lagstiftande församlingen i vilken den varnar för ”den kinesiska enhetsfrontens verksamhet som har karaktären av en underrättelsefront”. MI5 menar att den så kallade enhetsfronten är en täckmantel för ekonomiskt spionage, framför allt på västerländsk teknik. Även den amerikanska och australiensiska¹ underrättelsetjänsten varnar för ekonomiskt spionage, men det de tre främst fruktar och varnar för är att enhetsfronten ska påverka det egna landets företagare och politiker i en riktning som gynnar den kinesiska statsmakten.

I sin rapport hävdar MI5 till exempel att den brittiska advokaten Christine Lee är en kinesisk agent som lobbar i parlamentet å Kinas kommunistiska partis (KKP:s) vägnar. Rättsliga utredningar pågår, varken Lee eller de politiker som anklagas för att ha tagit emot mutor är dömda till något brott och alla förnekar brott. Om de rättsliga instanserna skulle komma fram till att Lee har arbetat för KKP är det troligt att vi aldrig kommer få veta om det var på hennes eget initiativ, frivilligt, eller om hon gjort det efter påtryckning från den kinesiska staten.

Också i Norge, som liksom Storbritannien och

USA är medlem i Nato², varnar säkerhetstjänsten i sin rapport från 2021 för insiderverksamhet och hot mot norsk teknik. Varningen är bland annat sprungen ur erfarenheter inom det norska statliga vägverket Vegvesen. 2013 gav Vegvesen uppdraget att bygga Hålogaland-bron till det kinesiska byggföretaget Sichuan Road and Bridge Group (SRBG). År 2014 dömde en domstol i Saarbrücken He Saizhong och Frank Minas till fyra års fängelse för insiderrätt – bedrägeri mot tyska DSD Brückenbau. De två var anställda vid DSD Brückenbau när de i företagets namn och med dess resurser utarbetade en affärsplan som ledde till att det kinesiska SRBG fick uppdraget av Vegvesen. När affärsplanen var färdigställd lämnade He och Minas DSD Brückenbau och undertecknade kontraktet med Vegvesen för SRBG:s räkning. Om He och Minas gjorde detta på eget initiativ, för egen vinning och/eller under påtryckning från den kinesiska enpartistaten är oklart.

*Statsmaktens mål ska uppnås
med hjälp av diasporan*

Den auktoritära statsmakten vill att Kina ska vara en ekonomisk, militär och politisk stormakt. Under

1 Se ”Nytt läge i relationen mellan Kina och Nya Zeeland”, *Nya Argus* nummer 10/2021.

2 <https://www.st.nu/2009-06-10/frj-nato-och-straaffriheten>

Xi Jinping har staten genomdrivit många välorganiserade försök att påverka utvecklingen i andra länder. Några av dess aktiviteter har redan påverkat nordiska länders säkerhet, som till exempel kinesiska aktörers investeringar i strategiskt känslig infrastruktur, medan andra snarare kommer att ha en långsamt urholkande effekt på de nordiska samhällena och ländernas demokratiska fundament.

Enhetsfronten är en strategisk allians – en benämning på alla de avdelningar och föreningar i och utanför Kina – vars uppgift är att hjälpa den kinesiska statsmakten att nå sina mål. För detta använder enhetsfronten bland annat skarp makt – censur, desinformation, förtalskampanjer, hot, infiltration, insiderverksamhet, manipulation och utpressning.

Centrala avdelningen för enhetsfronten är en kader inom KKP. 2015 fick avdelningen ett starkare mandat i och med att Wang Yang, en av de sju medlemmarna i politbyråns ständiga utskott, tillsattes som chef. Samma år offentliggjorde staten en förordning om enhetsfrontens verksamhet och mål. I den står att enhetsfronten har ett internationellt uppdrag att ”vägleda diasporan att stå enad med fäderneslandet, motverka Taiwans självständighet och främja vänskap mellan Kina och andra länder”. I sitt tal till Kinas vetenskapsakademi den 20 maj 2015 och i skriften *Konsolidera utvecklingen av den mest omfattande patriotiska enhetsfronten* förtydligar Xi Jinping hur detta internationella uppdrag ska bedrivas: ”Arbetet ska ske med hjälp av diasporan och genom att tillvarata krafter som inte är partimedlemmar”.

Det är således inte längre någon hemlighet att Kinas utrikesministerium samarbetar med enhetsfrontens avdelningar och föreningar, och att nordbor som kan påverka ländernas utveckling, som

forskare, företagare och politiker, är särskilt eftertraktade och utsatta.

Statsmakten både utnyttjar och tillintetgör diasporan politiskt

Enhetsfrontens kanske mest uppenbara förening i Norden är Finland Association for Promoting Peaceful Reunification of China. Den har bland annat organiserat demonstrationer mot demokratiörelsen i Hongkong när Jenni Chen Ye var föreningens vice ordförande samtidigt som hon var det finländska Samlingspartiets ledamot i stadsfullmäktige i Vanda. Om hon har engagerat sig i föreningen och i Samlingspartiet på eget initiativ, frivilligt, eller under påtryckning från enpartistaten är oklart. Det finns dock många demokrati- och människorättskämpar i Norden, med ursprung i Kina, som har vittnat om att de utsatts för hot och utpressning av kinesiska statsmaktens aktörer – att deras släktingar i Kina har hotats med att de kan förlora sitt lägenhetskontrakt, sitt arbete med mera, om de inte förmår familjemedlemmen i Norden att upphöra med sitt politiska engagemang. De påtryckningsmetoder som nordbor har vittnat om är desamma som människorättskämpar³ och jurister⁴ i Kina har vittnat om. Följaktligen utnyttjar den auktoritära enpartistaten den organisations- och yttrandefrihet som råder i de nordiska länderna, samtidigt som den använder enhetsfrontens föreningar både till att utöva påtryckningar på diasporan kring frågor som är viktiga för statsmaktens

3 Se ”Vi är rädda, vi är modiga, vi kommer att fortsätta att försöka”, *Nya Argus* nummer 11/2021.

4 <https://www.utrikesmagasinet.se/analyser/2018/december/manniskorattsjurister-frihetsberovas-i-kina-om-de-utovar-sitt-yrke/>

Enhetsfrontens avdelningar

I enhetsfronten ingår, förutom Centrala avdelningen för enhetsfronten, som är navet, även statliga Byrån för politisk teori (ansvarar för framställning av propaganda, så kallad ideologisk renhet); Partiernas arbetsbyrå (bevakar de tillåtna små politiska partierna, av statsmakten kallade ”demokratiska partier”); Ar-

betsbyrån för etniska och religiösa minoriteter (bevakar landets etniska och religiösa minoriteter); Hongkongs, Macaos och Taiwans *liaison*-byrå (bevakar Kinas särskilda administrativa regioner och Taiwan); Karriärbyrån (bevakar privata företag och aktörer utanför partiet); Industribyrån (bevakar industrin och näringslivet); Arbetsbyrån för självständiga och partilösa sakkunniga (bevakar intelligentian som

ekonomiska och politiska agenda, och till att tillintetgöra den kinesiska diasporan politiskt.

Men det är inte endast den kinesiska staten som underminerar demokratin i Norden. I Norge, till exempel, inskränktes yttrandefriheten i parlamentet, under dåvarande stortingspresidenten (som leder och planerar arbetet i Stortinget) Tone Wilhelmsen Trøen (Høyre), till förmån för ett bilateralt handelsavtal när representanter för Kinas folkkongress var på statsbesök 2019. De norska parlamentarikerna Petter Eide (Sosialistisk Venstreparti) och Guri Melby (Venstre), som bar Amnestys tröjor med "Frihet" tryckt på kinesiska, vittnade där och då om att de nekades tillträde till Stortinget av parlamentets säkerhetsvakter så länge de bar dessa tröjor – med argumentet att de skulle kunna förolämpa de kinesiska gästerna.

Enhetsfronten har många föreningar och många samarbetspartner i Norden

Konfucius-institutet (som är knutet till Helsingfors universitet), Fudan-European Centre for China Studies (knutet till Oslo universitet), Sveriges Kinesiska Riksförbund, Chinese Association of Science and Technology in Finland (CASTF) och Nordic Zhigong Association (NZA) med bas i Stockholm är några av enhetsfrontens andra föreningar i Norden.

NZA:s namn kommer från Zhigong-partiet, ett av de små, officiellt erkända partierna. NZA är inte officiellt en del av partiet, men föreningen ska "främja och förvalta kontakter" med detta. Zhigongpartiet grundades i San Francisco 1925 av kineser i exil som verkade för ett demokratiskt flerpartisystem i Kina. Dess ordförande Wan Gang var minister för vetenskap och teknologi åren 2007 till 2018 och

den första ministern som inte var medlem i KKP. Under hans ledarskap har partiet fokuserat på vetenskap och teknologi, vilket även NZA gör. NZA:s uttalade syfte är att "samla Nordens talanger inom högteknologi". Enligt NZA:s egna uppgifter 2019 hade föreningen drygt 60 medlemmar, av vilka mer än 60 procent hade doktorsexamen och flera var verksamma vid svenska universitet.

2018 var bland andra NZA, CASTF, Helsingfors stad, Vanda, Imatra och Villmanstrand värdar för ett flera dagar långt evenemang inom ramen för Kinas "Ett bälte, en väg"-initiativ⁵, där bland annat Åbo Akademi, Åbo universitet och Praxi Network från Grekland fungerade som "stödorganisationer". Syftet var att matcha investerare med företag, erbjuda expertis, attrahera talanger inom vetenskap och högteknologi samt främja samarbete mellan EU-medlemmars regeringar och den kinesiska statsmakten och mellan lokalpolitiker i EU och Kina. Det är denna sorts evenemang som representanter för den kinesiska statsmakten och Nordiska ministerrådet i sin gemensamma kommuniké från 2017 kallar *people to people*-kontakter.

Folk-till-folk-kontakter kan leda demokratier på fel väg

Folk-till-folk-kontakter används internationellt för att främja samarbete mellan forskare, företagare och politiker, men kan leda demokratier på fel väg. I samarbeten och genom vänskapsband som byggs i en auktoritär stats regi är deltagaren utsatt för politisk påverkan, ekonomisk påtryckning och oetiska

5 <https://www.asem-ccsti.gr/wp-content/uploads/2018/06/EN-1.pdf>

inte är ansluten till partiet); Sju rundor (bevakar Tibet); Arbetsbyrån för nya sociala klassen (bevakar den inhemska medelklassen); Nio inre kretsar (bevakar Xinjiang); Politbyråns kommitté (är enhetsfrontens inre övervaknings- och underrättelsetjänst); Byrån för pensionerade aktörer (bevakar dem som tidigare varit aktiva i enhetsfronten) och Byrån för exilkinesiska ärenden (bevakar den kinesiska diaspo-

ran, både dem som har endast kinesiskt medborgarskap och dem som har dubbelt medborgarskap). Alla dessa avdelningar har i sin tur föreningar, i och utanför Kina, som lyder under dem. Däribland Sveriges Kinesiska Riksförbund, Nordic Zhigong Association, Finland Association for Promoting Peaceful Reunification of China och Chinese Association of Science and Technology in Finland.

och olagliga erbjudanden. Samarbeten med den kinesiska staten och erbjudanden från dess aktörer kan leda till att den akademiska friheten begränsas, till beslut att låta främmande makt investera i strategiskt känslig verksamhet och till att försvaga demokratiska fundament.

I Miriam Tardells rapport ”Swedish experiences of research collaboration with China: Challenges and the way forward” (2021) finner jag dock konkreta förslag på hur aktörer – forskare, forskningsledare, forskningsadministratörer och representanter för universitets- och högskoleledningar – kan värja sig mot oetiska eller olagliga erbjudanden och erbjudanden som underminerar den akademiska friheten. Tardell, som är analytiker vid Nationellt kunskapscentrum om Kina i Stockholm, har intervjuat tolv svenska forskare. De har valt ut på grund av sin omfattande erfarenhet av samarbete med kinesiska forskare och deras svar har anonymiserats ”med hänsyn till de utmaningar som deras kolleger skulle kunna mötas av”. Tardell konstaterar att restriktionerna i den akademiska friheten i Kina har begränsat möjligheten att forska och undervisa⁶, särskilt inom samhällsvetenskapliga ämnen, samt att dessa restriktioner kan hota akademisk forskning globalt. Av intervjuerna framgår att forskningsområden som korruption, kvinnors rättigheter⁷ och civila organisationer⁸ har blivit mer kontroversiella vilket skapat problem i samarbeten med kinesiska forskare. De intervjuade vittnar även om svårigheter att upprätthålla en etisk standard inom forskningen. En forskare valde att tacka nej till ett erbjudande om forskningssamarbete, eftersom patientdata från Kina hade samlats in utan medgivande från de personer vilkas data skulle ingå. Tardell drar slutsatsen att en allt större ideologisk kontroll över akademisk forskning i Kina betyder att svenska forskare kan möta svårigheter att få visum för att genomföra forskning i Kina⁹. Hon

6 Se ”Kinesiska läromedel beskriver homosexualitet som en psykisk störning”, *Nya Argus* nummer 10/2021.

7 http://www.kolumbus.fi/nya_argus/2019/6/Allkinesiska-kvinnof%C3%B6rbundet-Nya-Argus-6-2019.pdf

8 http://www.kolumbus.fi/nya_argus/2020/5-6/Gordana-Malesevic-Handel-med-barn-Kina-nya_argus_5-6_2020.pdf

9 http://www.kolumbus.fi/nya_argus/2020/7-8/gordana-malesevic-kare-ordforande-xi-nyaargus7-8-2020.pdf

avslutar rapporten med tre rekommendationer till forskare. För det första: öka medvetenheten hos medarbetare om de utmaningar som forskningssamarbete med kinesiska forskare kan innebära. För det andra: stärk de existerande stödstrukturerna gällande forskare som ingår i internationella samarbeten och för det tredje: använd kollegiala nätverk för att driva fram en starkare etisk integritet. Dessa rekommendationer torde kunna tillämpas även av företagare och politiker på alla nivåer.

Den kinesiska enpartistaten tystar sålunda politiska motståndare både i och utanför Kina och försöker med skarp makt påverka utvecklingen i Norden. De nordiska regeringarna tar i detta nu fram strategier som ska hjälpa allmänheten, myndigheter och politiker att upprätthålla integriteten i demokratiska processer och institutioner. Samtidigt har säkerhets- och underrättelsetjänsternas rapporter fått en större roll i det politiska beslutsfattandet och mer plats i den offentliga debatten.

Journalister har en avgörande roll i spridningen av information till de breda folklagren. De behöver, särskilt i oroliga tider, se till att varken bli megafoner för auktoritära regimer eller för demokratiska länders underrättelsetjänster. Med andra ord behöver journalister, i frågor som rör Kina, granska inte endast personer med ursprung i Kina utan också andra nordbor. Det vill säga att traditionella medieföretag bör avstå från framställningar som liknar rapporteringen efter att det japanska kejsardömet lerat sig med Nazi-Tyskland. Då rapporterade ledande medieföretag i USA ensidigt underrättelsetjänstens slutsatser, där amerikaner med japanskt ursprung pekades ut som förrädare. I den då världsomfattande kampen mellan demokrati och nazism ledde avsaknaden av välgrundad och balanserad journalistik till att de breda folklagren i USA riktade sin rädsla, frustration och ilska mot den japanska diasporan, och till att den omvalde presidenten Franklin D. Roosevelt (Demokratiska partiet) – som 1941 kandiderat för tredje gången och därmed brutit en praxis lika gammal som landet självt – gav militära befälhavare rätten att utan rättslig process frihetsberöva över 100 000 personer (barn som vuxna) med japanskt ursprung och sätta dem i interneringsläger.

GORDANA MALEŠEVIĆ